

credendum mundum capere non posse, sed capacitate legentium, quæ sit per intellectum. Quia ergo scimus intelligentiam nostram incapacem eorum esse, quæ de ipsius actis Christi scribi possent, cum nec scripta exactè intelligamus, sufficiat nobis scripta ad fidè necessaria, & magis vitia. Quæ studeamus recta fide intelligere, recta operatione exercere, quæ docuit, vt ad bona perpetua perueniamus, quæ ipse Christus suis imitatoribus promisit.

*Finis Interpretationis Quatuor
Euangeliorum.*

EIVSDEM IOANNIS GAGNEII
PARISINI THEOLOGI IN ACTVS
Apostolorum Scholia clarissima.

Græcè *πράξεις* non minus Latine actus, quàm acta veriti potest, imò magis, teste Budæo in Commentarijs. Sic autem hic liber Lucæ appellatur, quòd in eo bona paraeorum, quæ de Apostolis Christo assumpto facta sunt, describuntur.

CAPVT PRIMVM.

Christus post varias per. 40. dies apparitiones ascensurus in cælum promisit spiritum sanctum discipulis suis: secreta autem sua illos præscire negat: videntibus illis ascendit in cælum, post cuius ascensum loco Iudæ proditoris Matthiam forte sufficiunt.

† Mat. 5. c
Luc. 24. g
Iacob. 1. b

Primum quidem sermonem feci de omnibus, ò Theophile, † quæ cepit Iesus facere et docere, vsq; in diè qua præcipiens Apostolis per spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est: quibus et præbuit seipsum vniuum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, et loquens de regno Dei.

πρῶτον μὲν λόγον: vbi πρῶτος vice comparatiui sumitur: & cum *λόγος* librum ac volumen significet, non incommodè veriti potest, superiore libro seu volumine. Duos enim libros Lucas edidit. Priore de Christi, actibus & doctrina, qui est Euangelij Lucæ liber. Altero nascen-

nascentis Ecclesiæ rudimenta, ipsa scilicet Apostolorum acta cõplexus est: quos libros Theophilo dedicauit, siue is Theophilus viri cuiuspiam propriũ nomẽ est, siue suos libros omnibus Dei studiosis atque amantibus, quod Theophili nomen sonat, dedicare Lucas maluit. Quamquam verò similis est, virum quempiam Dei studiosum fuisse, ac Lucæ amicum. Nã si illo nomine vniuersos Dei studiosos comprehenderet, non diceret in prologo Euangelij sui: vt cognoscas verborum, de quibus eruditus es, veritatem. Sed & Oecumenius Græcus prouinciæ præsidem, aut magistratum aliquem fuisse putat, dũ ait: *ἡ γὰρ αὐτοῦ οὗτος ὁ θεόφιλος*, id est, præses erat hic Theophilus. Quod autem ait: de omnibus quæ cœpit Iesus facere & docere: hyperbaton longum habet, Græcè simul ac Latine. Græcè est, τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐπινοήσας, περὶ πάντων ἃ θεόφιλε, ἂν ἤρξατο ὁ ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, ἕως ἄρτις ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ τοῦ πνεύματος ἁγίου, ὅς ἐξελέξατο, ἀναλίφθῃ. Quod ita mihi verti posse videtur: Priorem quidem librum ὁ Theophile edidimus de omnibus Iesu actis & dictis, ab initio prædicationis sue, vsque ad diem illa qua assumptus est, dato per spiritũ sanctum mandato ijs quos elegerat Apostolis. Alludere enim videtur ad mandatum illud, quod scribit Marcus vltimo capite: *✠. Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creature. Et Matth. vltimo: docete eos seruare omnia quæcunq; mandauit vobis. Et statim subdit Marcus: Et Dominus quidem Iesus, postquã locutus est eis, assumptus est in cœlum. Sensus ergo est: De Christi actis & dictis priorem librum edidimus, ab initio prædicationis Christi Iesu, vsque ad diem qua in cœlum assumptus est, dato prius per spiritum sanctum Apostolis, quos elegerat, mandato de prædicando per vniuersum mundum Euangelio, & baptizando omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Nec ignoro τὸ διὰ τοῦ πνεύματος ἁγίου, & Latine per spiritum sanctum, referri posse ad τὸ ἐξελέξατο, id est, elegit, dato scilicet mandato Apostolis, quos per spiritum sanctum elegerat. Similiter ad ἀναλίφθῃ, assumptus est, licet incommodius, propter particulam mediam, ὅς ἐξελέξατο, referri posset, atq; ita sensus esset: vsque ad diem*

✠. Mar.
16. c.

diem qua assumptus est per spiritum sanctū. Tamen quia Chrysoſtomus refert τὸ διὰ πνεύματος, ad τὸ ὄντ' ἐλάμεινος, visum est & mihi vertere: dato per spiritum sanctū Apostolis, quos elegerat, mandato. Interpretatur autem Chrysoſtomus dare mandata per spiritum sanctum, spiritalia ad illos verba loqui, aut quod per spiritum sanctum illis præcipiebat, sicut nihil non per spiritum sanctum agebat. Quod aut ait, de oibus, Græcè, *περὶ πάντων*, sic interpretatur Chrysoſtomus: Non vt omnia Christi acta & dicta Lucas scriptisse dicat, neq; de omnibus aliquid. Nam quod de liberata adultera, de suscito Lazaro, de cæco nato, de aqua in vinum mutata, Ioannes dicit, Lucas tacet, & multa alia. Itaq; interpretatur *περὶ πάντων*, summam, & in genere. Ait enim: quomodo igitur, inquit reliquis, hic Lucas loquitur de omnibus? Atque nõ dixit omnia, sed dixit de oibus, *περὶ πάντων*, perinde ac si dicat quispiam, summam, & in genere, aut de omnibus loquitur, quæ necessaria sunt, vrgentque. Itaque duplex est Chrysoſtomo sensus, quod summam & in genere tractarit Lucas in Euangelio de his quæ ab initio Iesus fecit & docuit: aut quod tractarit de omnibus eius dictis & factis, non simpliciter, sed quatenus necessaria sunt ad vitam & salutem. Per acta autem Christi omnia eius miracula, & acta beneficia, mortem quoque ipsam & resurrectionem intelligit. Per doctrinam verò, dogmata, præcepta, sermones, & disputationes eius intelligere debemus. Quod autem dicit: Quibus & præbuit seipsum viuum: Græcè est: *οἷς καὶ παρίστην ἑαυτὸν ζῶντα παρίστη* autem plus significat quæ præbere, scilicet, repræsentare se, & quasi præsentiam corporis exhibere: quo significato & hic sumitur. Significat enim & hic Lucas: Apostolis se visendum exhibuit viuum multis indicijs: quod hic magis quadrat, quàm argumentis. Ne putes, quòd ratiocinatione & demonstrationibus, sed certis ac verisimilibus signis & indicijs, vt puta sui palpatione, vulnere ostensione, & manducatione.

† Luc.

24. g.

Ioã. 14. d.

Infr. 2. b.

& 19. a.

† Et conuiescens præcepit eis, ab Ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem patris, quam audistis (inquit) per os meum.

Græcè,

Græcè, συναλιζόμενος, quod Erasmus maluit vertere congregans illos, vel congregatis illis, quòd συναλιζόμενος, quandoq; significat congrego. At cùm ἀπὸ τοῦ ἀλιζός, quod salem significat, à quo ἀλιζώ, salio, vnde componitur συναλιζόμενος, quasi conuesci, & communi sale viuere. Sic enim interpretatur Oecumenius Græcus, id est, simul cum illis edens & bibens, hoc est, communi sale, communique mensa utens. Eòque modo plane Chrysostomus interpretatur, qui cùm multa viuentis sui inditia Christum protulisse dixisset, subdit: ac ne is quidem contentus fuit, sed mensam etiam addidit: nimirum hoc est, quod deinceps dicit: Et conuescens simul cum illis. Sic hoc argumento ipsi quoque Apostoli semper asseruerunt resurrectionis fidem, vt cùm aiunt: qui quidem cibum simul sumpsimus, & bibimus cum illo. At cùm præcepit illis promissionem patris expectare, spiritum sanctum promissionem patris appellat, nimirum quòd Apostolis se spiritum sanctum missurum pater promiserat: quem, inquit, audistis per os meum: siue vt Græca habent, ex me, quod idem est, nimirum cùm diceret illis Christus: Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis.

Quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini spiritu sancto non post multos hos dies.

De baptismo Ioannis, an gratiam conferret, quòque modo & à baptismo Apostolorum differret, differunt doctores plerisque locis. Nam August. de baptismo contra Donatistas differentiam Ioannis & Pauli baptismit deducit cap. 9. Baptizatos inquit, à Paulo eos, qui iam baptismo Ioannis baptizati fuissent, legimus in Actibus Apostolorum, non ob aliud, nisi quia baptismus Ioannis nõ fuerit baptismus Christi, sed Ioanni à Christo concessus, qui Ioannis propriè diceretur: sicut idem Ioannes dicit Ioan. 3. Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de cælo. Vnde vt idem ait August. Tra. 5. in Ioannis cap. 1. Qui baptizati sunt à Ioanne, non eis suffecit, baptizati sunt enim baptismo Christi: quia non baptismus Christi erat baptismus Ioannis. Qui accipiunt baptismum Christi, baptismum Ioannis non quærunt: qui acceperunt baptismum Ioannis, baptismum Christi

August.
de baptis-
mo cõtra
Donat. c.
9. lib. 5.

quaerunt. Ioannes enim tantum baptizauit, non spiritum sanctum credentibus dedit. Hoc enim saluatori reseruatum est, utpote Domino, ut filij Dei non fierent, nisi accepto à filio Dei spiritu sancto. Effectus ergo baptismi Ioannis, quod tacite operabatur sine interrogatione, non tamen sine saluatoris mentione, ut firmum esset quod agebat. Baptizabat ergo Ioannes in deserto baptimo poenitentiae in remissionem peccatorum, non quod commissi crimina deleteret, sed quo emendaret errantes. Nam remissio peccatorum Christi gratia seruabatur. Haec ille. Quod si gratia absque spiritu sancto non conferatur, spiritus vero sanctus in hoc Ioannis baptismo non conferebatur, sed aqua tantum, ut hic. In illo igitur gratia non conferebatur, sed tantum dispositio ad gratiam & remissionem peccatorum, per poenitentiam baptismi iniunctam.

Igitur qui conuenerant, interrogabant eum: dicentes: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israël? Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae pater posuit in sua potestate: sed accipietis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos, et eritis mihi testes in Ierusalem, et in omni Iudaea, et Samaria, et usque ad ultimum terrae.

† Inf. 2. b.
& 19. a.
† 11. q. 3.
ca. Aestimant.

Israel hoc loco datiu casus est: nam Graece est Ἰσραὴλ. Si, Hebraico more ponitur pro nonne interrogatiue: quia collapsum iam erat Israelis regnum, utpote ad alienigenas redactum. Discipuli autem qui nondum plene spiritum acceperant, non nihil adhuc carnale cum reliquis Iudaeis sapientes, sperabant enim fore, ut omnium dominatio ad Iudaeos transfret, temporaleque regnum Christus ac Messias obtineret. Quae spes filios Zebedaei ad postulata sua animauit, & duos discipulos Emmaunta proficiscentes dicere coegit: Nos sperabamus quod ipse esset redempturus Israel, ab alienigenarum tyrannide per regni assentionem vindicaturus. Aut certe sperabant fore, ut regnum ablatum de tribu Iuda, fugatis alienigenis, Israelii restitueretur, in augurato in regem Messia Christo. Vnde dicunt: Num tu restitues Israelii ac Iudaeis regnum ab eorum gente ademptum: Christus autem sic responsum temperat, ut de regno temporali nihil dicat, & curiositatis inanis questionem ab eis tollat, dicens:

dicens: Non est vestrum nosse tempora vel monumenta, quæ pater posuit in sua potestate: sed accipietis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos. quasi diceret: Nolite solliciti esse de regno temporali Israël, quasi potentiores in eo essent reges futuri. Satis enim roboris ac virium creditur vobis à spiritu sancto suppeditari, ad conterendos omnes hostes vestros. Ita & vos, qui nunc ad Iudæorum tumultus trepidatis, nec de me nisi clam loqui audetis, palam ac liberè de me mea que resurrectione testimonium feretis, non solum Ierosolymis, sed in Iudæa ac Samaria, & vsque ad extrema terra.

† Et cum hæc dixisset, videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

Ampliores vitans Christus eorum curiositatem, his solutis quæstionibus, quæ magis illos angebat, cernentibus illis cœpit concendere cœlum: quem viderunt continuo & paulatim, vsque quo visus hominis extolli potest, ascendentem: quem deinceps videre non potuerunt, sed à nube susceptus, ab eorum oculis ereptus est, iuxta Davidis prophetiam: † Nubes & caligo in circuitu eius, vt omnis creatura suo famularetur creatori, astra nascenti & morienti, nubes ascendenti, & iudicium redeunti.

† Mar.

16.g.

Luc. 24.g

De con.

secr. dist.

5. Ieiuniū.

† Psal.

96.a.

Cumq; intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo viri asiterant iuxta illos in vestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.

Græcè, ἄς ἄτινι σὺν τῷ ἰδῶν εἰς τὸν ἑρανὸν προσμένει ἀπὸ τοῦ. vbi τὸ εἰς ἑρανὸν, referri potest ad τὸ προσμένει, & tunc sensus est: Cumq; fixis & immotis oculis essent, eunte illo in cœlum. Potest referri & ad τὸ ἀτινι σὺν, & tunc sensus est: & vt contentis in cœlum oculis essent, eunte illo, ecce viri duo, &c. Angeli autem fuerunt, quos viros appellat, qui in virili forma apparuerunt, qui spectantibus Galilæis dicunt: Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Vbi Chrysostomus putat nõ ociose positum esse, euntem, vt intelligamus suapte illum virtute, non aliena ope in cœlum ascendisse. Quod autē

aiunt: sic veniet: consolantur eos, rediturum promittentes. Et sic inquit, veniet, nimirum cum nube, & glorioso corpore, similiter quoq; plagato, iudicaturus orbē terrarum in æquitate, ciuibus cœlestibus sociarius, iuxta illud Isa. 3. † Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui, & principibus eius.

Tunc reuersi sunt Ierosolymam à monte qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusalem, sabbati habens iter.

Mons Oliueti, siue Oliuarum, tam propinquus vrbi fuit Ierosolymorum, vt cùm Titus Iudæos fame confecturus murū ingenti opere circum vrbe duceret, partem etiam montis Oliueti complexus fuerit. Certè initium montis potest distare ab Ierusalem vno miliari. Id enim hic Lucas indicat, dicens: Sabbati habens iter: id est, tanto itinere distans ab Ierolymis, quantum sabbato Iudæis conficere licebat, nempe vno miliari, siue duobus mille cubitis. Neque enim Iudæis sabbato ulterius progredi licebat. Oecumenius enim ex Origine exponit iter sabbati esse miliare vnum, dicens: *μῖλιον ἓν ἢ τοῦ σαββάτου ἐστὶν ὁ δὲ φησὶν ὀριγένης ἐν τῷ πρῶτῳ βιβλίῳ ἐστὶν ἓν ἢ τοῦ σαββάτου ἐστὶν ὁ δὲ φησὶν ὀριγένης ἐν τῷ πρῶτῳ βιβλίῳ*, id est, miliare vnum est sabbati iter: vt inquit Origenes in 5. Stromaton.

Et cùm introissent in cœnaculum, ascenderunt vbi manebat † Petrus, & Ioannes, & Iacobus, & Andreas, Philippus, & Thomas, Bartholomæus, & Mattheus, Iacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi. Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione, cum mulieribus, & Maria matre Iesu, & fratribus eius.

Cœnaculum referendum est ad ascenderūt: cùm scilicet Ierosolymam introissent, ascenderunt in cœnaculum: quod expressius habetur Græcè, ἀνεβάντες ἐς τὸ ὑπὲρ θύρας. vbi inquit, manebant Petrus, & Ioannes, & Iacobus, &c. Vbi tribus tantum Apostolis addit cognomen, scilicet, Iacobus Alphæi, Simon Zelotes, & Iudas Iacobi, &c. Vbi cùm dicitur Iacobus Alphæi, filius intelligendus est, qui fuit Simonis & Iudæ frater, quem Marc. 15. ca. minorem nominat, ad differentiam maioris & senioris, qui frater Ioannis, quem Beda dicit appella-

tum

† Math.

10. a.

Mar. 3. d.

Luc. 6. c.

tum Iustum, & Alphæi scilicet filium, & Iudæ fratrem & fratrem Dñi, cuius fuerit Maria Cleophe mater, quæ & soror erat Mariæ. Cleophas autem, vt inquit Egesippus, erat Ioseph frater. Simon autem Zelotes ipse est, qui in Euangelij dicitur Chananæus, de Chana Galilææ, vbi Christus aquam mutauit in vinum, ortus. Et quia Chana interpretatur Zelus, ipse Zelotes appellatus est. Hunc Euseb. Ecclesiast. histo. lib. 3. cap. 2. teste, post Iacobi martyrium in Ierosolymorum episcopum omnes vnanimi consensu elegerunt, Iacobo fratri in episcopatu successorum. Iacobus autem Iustus eodem Euseb. teste. lib. 2. cap. 23. sic dictus est, quod ex suæ matris vtero natus sit sanctus, qui pro incredibili continentia & iustitia appellatus est Iustus: qui à Iudæis lapidatus est, postquam Ierosolymis sedit. 24. annis. Pro cuius cæde, eodem Eusebio teste, crediderunt Ierosolymorum oppugnationem fuisse secutam. Horum Apostolorum gesta & mores eleganter descripsit Ioachimus Perionius Benedictinus, si quispiam cupiat ampliora videre. Iudas Iacobi Iusti frater, ac Alphæi filius, ab Euangelistis nunc Lebbæus, nunc Thaddæus appellatus est, quem quidam ad Abagarum regem Edissæ missum, iuxta Domini promissum, affirmant.

In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum, dixit. Erat autem turba hominum simul ferè centum viginti. Viri fratres, oportet impleri scripturam, quam prædixit spiritus sanctus per os David de Iuda, qui fuit dux eorum qui comprehendunt Iesum.

†Psal.
40. c.
Ioan. 18. a

Qua autoritate fretus hic Petrus primatum inter fratres exercet, nisi quia se toties alijs prælatum meminit, & spiritu sancto ductu cæteris in Matthiæ suffectione præfertur: quod si aduertissent Antipapæ, non tantum in Romanâ sedem insurrexissent. Exurgit enim Petrus, non Iacobus, aut quiuis alius, tanquam is, cui autoritas & præsentia cæterorum communi omnium decreto commissa erat. Centum etenim simul aderant in charitate vnanimis. Pro hominum autem, Græca habent ὁμάτῳ. i. nominum, vt intelligamus certos ac de noie notos hoies fuisse eo numero. Erasim⁹ putat interpretem

vertisse nominū, sed ab audaculo deprauatam lectionē. Ego autem cū nomina pro hominibus vsurpari non videam, nisi fortē pro debitoribus, puto interpretem, vt sensum clariorem redderet, pro ὀνομάτων, vertisse hominum, cū Latini omnes codices, ac vetustissimi constanter ita habeant.

Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius.

Græcè est ἡρατριβιμμένος, id est, in nostrum ordinem ac numerū cooptatus, & sortitus, inquit, erat, sortem ministerij huius. Vbi pro sortem, Græcè est κλήρον, cū κλήρος & sortem significet, & conditionem. Itaque melius aut sortem, aut conditionem vertamus, quā Erasmus, partem. In quo ridiculū est quod hic annotat quidam, quod hinc apparet æquā fuisse Apostolis omnibus potestatem, quod dixerit Lucas: sortitus est partem ministerij huius. Si enim partem quisque sortitus est, nemo sanè totum, id est, rerum summam obtinuit. Præclarum sanè argumētum, cū his verbis aliud nihil velit Lucas, quā quod sortem & conditionem Apostolatus sortitus erat Iudas, sicut & ceteri vndecim. Neque diuisus erat Apostolatus in partes, vt portionē suā quisque acciperet. Sed hoc ille facere videbatur ad tollendum Petri in alios primatū, qui in hoc satis monstrabat, quis & qualis esset.

† Matth.
27. 3.

Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis.

Pro possedit, Græcè est ἐκτήσατο. κτήσασθαι autē & possideo significat, & acquirō, siue mihi comparo; præstatq; secundo vertere significato, quandoquidem agrum illū Iudas nō possedit, sed ex recepta emptus est pecunia, vt sit sensus: comparauit agrum de mercede iniquitatis. Quod si dicas: Neque hic comparauit, sed principes sacerdotum, de quibus Matth. 27. cap. quod emerunt ex eis argenteis à Iuda redditis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Respōdeo, quod emisse hic dicitur, quia ex pecunia sua emptus est, ex mercede scilicet iniquitatis, hoc est, ex iniqua & impia mercede innocens domini sui proditi. Certē Oecumenius κτήσασθαι interpretatur pro ὀνόματι, id est, emo, siue comparo.

Et suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius.

eius. Et notum factum est omnibus habitantibus Ierusalem ita ut appellaretur ager ille lingua eorum Hacheldema, hoc est, ager sanguinis.

Græce est, ἡδὲ πρηνὴς γεινόμενος, vbi πρηνὴς significat pronum & præcipientem, siue cum qui est capite propendente, & vultu in terram deiecto, qualis esse solet eorum habitus, qui laqueo sibi vitam finiunt. Vnde miror ambigere virum quendam alioqui doctum, laqueo sibi vitam finierit Iudas, an præcipitio: cum Matthæus expresse dicat: Et abiens Iudas, laqueo se suspendit. Certè Oecumenius Græcus asserit laqueo vsu, sed nondum stragulatam rupto fune præcipientem illum factum, medium crepuisse. Narrato Iudæ exitu prophetiam subdit.

Scriptum est enim in libro Psalmorum: †Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea. †Et episcopatum eius accipiat alter.

†Psal.
68.c.

†Psal.
108.b.

Vbi nota quod ad connexionem huius loci. τὸ enim refertur ad id quod præcessit: Oportet impleri scripturam, quam prædixit spiritus sanctus per os Dauid de Iuda. Quæ verò sequuntur omnia: qui fuit dux eorū, &c. per parentelium legenda sunt. Sēsus ergo est: Oportet, magis quàm oportebat (nā de cooperatione in locum Iudæ nōdum facta agitur) impleri scripturam de Iuda. Scriptū est enim in libro Psalmorū: Fiat cōmoratio eorū deserta, & nō sit qui habitet in ea. Et Episcopatum eius accipiat alter. Vbi dux priores sententiæ ex Psal. 68. sumptæ sunt, vbi desolatio & vastitas Ierosolymorū futura prædicitur, aliis autē verbis: Fiat habitatio eorū deserta, & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. Tertia verò pars: Episcopatum eius accipiat alter: ex Psal. 108. sumpta est, quæ partim de populo Iudaico in genere, partim de Iuda intellegitur, sicuti totus ille Psalmus: scilicet vt eo mortuo, in episcopatum eius & Apostolatū alter subrogaretur.

Oportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Iesus, incipiens à baptisinate Ioannis, vsque in diem qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis.

Hoc est, Oportet vnum ex his qui nobiscū omni tem-

pore conuenerunt & versati sunt, ex quo Iesus inter nos frequentare cœpit (id enim significant hæc verba: intrauit & exiuit: assiduam nempe cum illis Iesu consuetudinem) à baptismo Ioannis, vsque in diem assumptionis, fieri & constitui testem resurrectionis eius. Hic enim erat scopus Apostolorum, ostendere Iesum ad tempus tantum esse mortuum, ac verè resurrexisse.

Et statuerunt duos. Ioseph qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Matthiam. Et orantes dixerunt:

Duos solum designauerunt, ne forte maior fieret confusio, si plures reiecti fuissent. Hos autem tanquam cæteris moribus præstantes statuerunt & ordinauerunt. Nec priorem tamen ab hominibus vsque ad eò laudatum, & nomine & cognomine conspicuum dignatur Dominus, sed alterum, quem is qui solus cordium scrutator est, melius nouerat, Matthiam scilicet in Apostolatus honorem ostendit assumendum.

Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnũ, accipere locum ministerij huius, & Apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locũ suũ.

Totam electionem in Dei constituunt arbitrium, tanquam absconditorum cognitorem, qui que omnia nouit antequam fiant, nec cuiusquam accipit personam, nec in electione fallit, quam dirigit. Ostende inquit, quem elegeris ex his duobus vnũ, Græcè est, ἀνάδειξον, ὃν ἐξελέγω ἐκ τῶτων δύοῖν ἀγαθῶν τὸν κληρὸν τῆς διακονίας αὐτῆς καὶ ἀποστόλης, ἐξ ἧς παρίβη Ἰούδας, πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἰδίον, id est, Designa quem elegeris ex duobus his alterum, vt accipiat sortem & condiuionem ministerij huius atque Apostolatus, in quo præuaricatus est Iudas, abijtq; in locum suum. Hic τὸ ἐξ ἧς παρίβη, verto, in quo præuaricatus est: quod frequens Euangelistis est, vnam pro altera propositione vsurpare. Nec admodũ quadrat: ex quo præuaricatus est. Fortasse non malè veritas, vnde excidit. Scio autem commodè verti posse πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἰδίον, vt abiret in locum suum, referriq; ad Iudam, qui præuaricatus est in suo Apostolatu, & inde excidit, vt abiret in locum suum, ad laqueum videlicet se dignum, atque à se fabricatũ. Vbi τὸ vt, uon rei finem dicit,

xit, (neque enim eo sine præuaricabatur) sed euentorum consequentiam. Potest etiam referri ad τὸ ἴνα λαβῶν, vt sit sensus: vt alter eorum quem elegeris, conditionem Apostolatus huius, in quo præuaricatus est Iudas, accipiat, abeatque in locum suum, sibi que proprium, vt pote à te ordinatum: vel in locum ipsius Iudæ. Sic enim etiam interpretatur Oecumenius, vt ad Iudam referatur, qui abeat in locum suum, scilicet laqueum, vel suspendium, quo se per proditionem dignum iudicauit: vel ad Matthiam, vt abiret in locum Apostolatus, à quo Iudas exciderat, cui Matthias succedens, episcopatum alter ab eo accepit.

Et dederunt sortes eis, † Et cedit fors super Matthiam: & annumeratus est cum vndecim Apostolis.

† 16. q. 2.
cap. 1. &
cano Nō
statum. &
cap Non
exemplo.

Cum dicit: dederunt sortes eis: Græcè est, ἀποδοῦναι, id est, eorum. Quomodo autem fiebant huiusmodi sortes, fateor me ignorare, nec quem vidi, qui mihi satisfaciat. Forsan non malè putem nihil aliud Apostolos hic sortitos esse, quàm eorum nomina inscripsisse, & in vnum misisse, Deumque rogasse, vt eius nomen prius exiret, quem aptiorem huic muneri sciret: quanquam verba sequentia videntur innuere, non tam sorte, quàm Apostolorum suffragijs electum esse Matthiam. Nam pro eo quod interpres vertit: cecidit fors super Matthiam, & annumeratus est cū vndecim: pro annumeratus est, Græcè est ἐσχηκε τὴν φέσην, id est, suffragijs & calculis omnium cooptatus est. De qua sorte vide Tho. 2. 2. q. 95. ar. 8.

CAPVT SECVNDVM.

Discipuli Christi simul cum adiunctis accepto spiritu sancto cum donis suis in die Pentecostes admirationi Iudæis facti sunt, quibus constanter Petrus prædicat Christi fidem, doctrinam, & mores, ex dictis prophetarum: quorum plurimos ad Christi fidem & baptisma inuitans, tandem ad Christum conuerut.